

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ТАДЖИКСЬКИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ШІРИНШО ШОХТЕМУР
(РЕСПУБЛІКА ТАДЖИКИСТАН)
СЛОВАЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
(СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ЧЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДНИЧИХ НАУК (ЧЕХІЯ)
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПЬСКУ (ПОЛЬЩА)
ДЕРЖАВНИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАНУ**

МАТЕРІАЛИ
міжнародної науково-практичної конференції
«ПРІОРИТЕТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВІД ВИТОКІВ
ДО СЬОГОДЕННЯ» ДО 395-РІЧЧЯ ІСТОРІЇ ЗАКЛАДУ
ОСВІТИ ТА 178-Ї РІЧНИЦІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НА ТЕРЕНАХ БІЛОЦЕРКІВЩИНИ

24 вересня 2025 року

Біла Церква
2025

Редакційна колегія:

Олена Шуст, д-р екон. наук, професор, ректор університету, **голова оргкомітету**.

Ольга Варченко, д-р екон. наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності, **заступник голови оргкомітету**.

Тетяна Димань, д-р с.-г. наук, професор, проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності.

Володимир Недашківський, перший проректор БНАУ, проректор з організаційної роботи, д-р с.-г. наук, професор.

Анатолій Карпенко, проректор з навчально-виробничої діяльності та комплексного розвитку БНАУ, канд. екон. наук.

Тетяна Мазур, директор ППНКСВМ, канд. вет. наук.

Юрій Лупенко, директор Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», д-р екон. наук, професор, академік НААНУ.

Ізабелла Ліпінська, PhD, prof. of the UPP Познанського університету наук про життя, Польща.

Кріштіан Ковач, Doctor, Дебреценський університет.

Інгріда Краютієне, Doctor of Engineering, Каунаський університет прикладних наук, Литва.

Леся Карпук, декан агробіотехнологічного факультету, д-р с.-г. наук, професор БНАУ.

Сергій Мерзлов, декан біолого-технологічного факультету, д-р с.-г. наук, професор БНАУ.

Тарас Царенко, декан факультету ветеринарної медицини, канд. вет. наук, доцент БНАУ.

Олександр Мельниченко, декан екологічного факультету, д-р с.-г. наук, професор БНАУ.

Ігор Паска, декан економічного факультету, д-р екон. наук, професор БНАУ.

Інна Ковальчук, декан соціально-гуманітарного факультету, канд. юрид. наук, доцент БНАУ.

Людмила Мельник, зав. кафедри філософських та політичних наук БНАУ, канд. політ. наук, доцент.

Олександр Ярмола, канд. філос. наук.

Олена Мостипан, начальник редакційно-видавничого відділу БНАУ, д-р філософії з агрономії, доцент, відповідальний секретар.

Ярослав Буртовий, помічник ректора БНАУ.

Відповідальна за випуск – **Мостипан О.В.**, начальник редакційно-видавничого відділу.

«Пріоритети модернізації аграрної освіти у сучасних умовах: від витоків до сьогодення»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 24 вересня 2025 року. – Біла Церква: БНАУ. – 270 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

Ел. адреса: <http://science.btsau.edu.ua/>

Таблиця – Польова схожість насіння кукурудзи при надранні строках сівби залежно від протруювача у 2023 та 2024 роках, %

Препарат (В)	2023 рік		2024 рік	
	Строк сівби (А)		Строк сівби (А)	
	15.04	19.04	12.04	19.04
Венцедор	90,0 ± 11,5	77,5 ± 5,0	70,5 ± 8,2	82,5 ± 9,6
Бастіон	75,0 ± 12,9	45,0 ± 12,9	55,0 ± 10,0	47,5 ± 12,6
Февер	85,0 ± 10,0	50,0 ± 8,2	50,0 ± 8,2	60,0 ± 11,5
Максим XL	90,0 ± 8,2	87,5 ± 12,6	65,0 ± 5,8	72,5 ± 9,6
Авіценна	85,0 ± 5,8	85,0 ± 10,0	70,0 ± 8,2	77,5 ± 9,6
НІР ₀₅	А – 7,0; В – 11,1; АВ – 15,7	А – 6,6; В – 10,4; АВ – 14,7	А – 5,1; В – 8,1; АВ – 11,4	А – 6,3; В – 10,0; АВ – 14,1

За всі роки досліджень і всі надранні строки сівби найменше зниження польової схожості відбулося при використанні протруйників: Венцедор, Авіценна і Максим XL. Значно нижчою схожість була при обробці препаратами Бастіон і Февер. Але це не значить, що їх не можна використовувати у якості протруйників, за оптимальних температур вони показували високі результати.

При сівбі у ранні строки, коли ймовірність повернення холодів значно зростає, для максимального збереження сходів слід використовувати у якості фунгіцидних протруйників препарати: Венцедор, Авіценна і Максим XL.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Meng A., Wen D., Zhang C. Maize Seed Germination Under Low-Temperature Stress Impacts Seedling Growth Under Normal Temperature by Modulating Photosynthesis and Antioxidant Metabolism. *Front Plant Sci.* 2022 Mar 3;13:843033. doi: 10.3389/fpls.2022.843033. eCollection 2022.
2. Герман М.М., Міщенко О.В. Вплив протруйників на посівні якості насіння та врожайність зерна пшениці м'якої озимої. Вісник Полтавської державної аграрної академії № 3. 2013. С. 78-80.
3. Кліпакова Ю.О., Білоусова З.В., Кенева В.А. Вплив концентрації протруйника на розвиток проростків пшениці озимої. Аграрні інновації. 2021. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2021.7.8>
4. Ярчук И.И. Агробиологические основы повышения зимостойкости и урожайности озимой пшеницы в условиях северной Степи Украины. – Дис. на соискание науч. степени докт. с.-г. наук: спец. 06.01.09. “Растениеводство” / И.И. Ярчук. – Днепропетровск, 2004. – 345 с.

УДК 346.001

АРГАТ Я.П., канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет
Kyana2444@mail.com

ПРАВООЗДАТНІСТЬ І ДІЄЗДАТНІСТЬ У РИМСЬКОМУ ПРАВІ: ПОРІВНЯННЯ З СУЧАСНИМИ СИСТЕМАМИ

Тема досліджує поняття правоздатності та дієздатності в римському праві, розкриваючи їхню еволюцію та юридичне значення. У порівнянні з сучасними правовими системами, аналізуються зміни в підходах до визначення правового статусу особи та її здатності до участі в цивільних правовідносинах.

Ключові слова: цивільна правоздатність, фізична особа, цивільна дієздатність, набуття та припинення правоздатності.

ARHAT Y., Candidate of Legal Sciences
Bila Tserkva National Agrarian University

LEGAL CAPACITY AND ACTUAL CAPACITY IN ROMAN LAW: COMPARISON WITH MODERN SYSTEMS

The topic explores the concepts of legal capacity and capacity in Roman law, revealing their evolution and legal significance. In comparison with modern legal systems, changes in approaches to determining the legal status of a person and his ability to participate in civil legal relations are analyzed.

Key words: civil legal capacity, individual, civil capacity, acquisition and termination of legal capacity.

У цивільному обороті люди вважаються суб'єктами права. Суб'єкт права – це той, хто може мати права, бути їх носієм і брати участь у правових відносинах. У римському приватному праві не було окремого терміну, який би точно позначав поняття «суб'єкт права». Використовували різні слова, зокрема «*homo*», що означало людину. Однак цей термін застосовували як для вільних людей, так і для рабів, тому він не містив юридичного значення в категорії «суб'єкт». Найближчим до сучасного терміну «суб'єкт» у римському праві був термін «*persona*», який завжди означав юридично значущу особистість у правових відносинах.

Щодо сучасного цивільного права, то воно виділяє два види суб'єктів: фізичні та юридичні особи. У Давньому Римі суб'єктами права вважалися як окремі люди – фізичні особи, так і групи людей – рід, цех, корпорація, а також окремі установи, що діяли незалежно від них – юридичні особи. Здатність людини бути суб'єктом права не є її природною властивістю. Людина може мати цю здатність, але її можуть обмежити або взагалі позбавити. Здатність особи бути суб'єктом права називається правоздатністю. У Римі правособ'єктами вважали лише вільних людей. Раби не мали правособ'єктності й розглядались як об'єкти права, а не як їхні суб'єкти. Проте не всі вільні люди мали однакову правоздатність. У римському праві особою вважали того, хто мав правоздатність, тобто того, кому закон дозволяв володіти власністю, вступати в договірні відносини з іншими особами, щоб набувати права і мати обов'язки [1].

Правоздатність у сучасному цивільному праві – це здатність людини мати права і обов'язки. У Давньому Римі, щоб визнати людину юридичною особою за показником того, що вона просто була народжена і існує, виявилось недостатньо. Щоб надати їй правоздатність, потрібно було відповісти трьома умовами: бути в стані свободи, бути громадянином та належати до сім'ї.

Зміст правоздатності – це сукупність прав, якими здатна користуватися особа. Повна правоздатність особи у приватноправовій сфері включала два основні права: право укласти законний шлюб, який регулюється римським правом (*ius conubii*), і право бути учасником усіх майнових правовідносин, зокрема право торгувати (*ius commercii*). Також, можна вважати, що до змісту правоздатності слід віднести: право робити заповідальні розпорядження та одержувати за заповітом (*ius testamentii*).

Момент набуття правоздатності вважався коли людина існувала фактично. Правоздатність особа набуває з моменту її народження, як і в сучасному цивільному праві. При цьому вимагалось, щоб дитина повністю відокремилася від матері, народилася живою та мала людську подібність. Крім того у римському праві суб'єктом права вже вважалась дитина яка була зачата, а не народжена то фактично правоздатність виникала ще в утробі матері і припинялася після смерті. Людина припиняла існування зі смертю і не лише фізично, а й як суб'єкт права. Так, до фізичної смерті людини прирівнювалися продаж у рабство; полон; засудження до тяжких видів покарання (довічна каторга). Згідно статті 25 Цивільного Кодексу України, цивільна правоздатність фізичної особи – це : 1.Здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи. 2. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження.У випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини.3. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку.4. Цивільна правоздатність фізичної особи припиняється у момент її смерті [2].

Джерела римського права не мають поняття, яким тепер вважається дієздатність. Однак виявляється, що щоб бути учасником правовідносин, особі не вистачало просто мати правоздатність – вона повинна була здатна виконувати певні дії, які мають юридичні наслідки. Римляни визнавали дієздатність у приватному праві для фізичних осіб незалежно від того, чи вони мають правоздатність чи ні. Обсяг дієздатності залежав від кількох чинників, зокрема: віку, статі, хвороби, негідної поведінки особи тощо. Дієздатність людини наставала не з народження, а з моменту досягнення нею певного віку. За віковим критерієм особи поділялися на абсолютно недієздатних (*infantes* – діти до 7 років); обмежено дієздатних (*impuberes* – хлопці віком від 7 до 14 років та дівчата – від 7 до 12 років); дієздатних

(чоловіки з 14, а жінки – з 12 років). Сучасне поняття цивільної дієздатності закріплене в ЦКУ, статті 30 : 1.Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. 2. Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи встановлюється цим Кодексом і може бути обмежений виключно у випадках і в порядку, встановлених законом[3].

У результаті дослідження встановлено, що римське право заклало фундаментальні принципи правоздатності та дієздатності, які стали основою для розвитку сучасних правових систем. Хоча сучасне право значно розширило ці поняття, особливо щодо рівності, віку та психічного стану особи, базові ідеї римських юристів залишаються актуальними. Порівняння демонструє еволюцію правового статусу особи та підтверджує спадкоємність правових традицій у цивілістичних системах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. І. Борисова, Л. М. Баранова. Основи римського приватного права. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/Rimskpravo.pdf
2. Стаття 25. Цивільна правоздатність фізичної особи. https://protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_statnya_25/
3. Стаття 30. Цивільна дієздатність фізичної особи. https://protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_statnya_30/

УДК 632.9:579.64:631.95

КОЗАР С.Ф., д-р с.-г. наук

СЕЛІННИЙ М.М., канд. екон. наук

КУДРЯШОВА К.М., канд. екон. наук

ЛОГОША О.В., доктор філософії

Національний університет «Чернігівська політехніка»

kozarsf@stu.cn.ua

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІКРОБНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ РОСЛИН В УМОВАХ СУЧАСНИХ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Аналіз мікробних біотехнологій показує, що вони відіграють одну з ключових ролей серед пріоритетних напрямів сучасної аграрної науки. Їх розвиток потребує вирішення наукових, освітніх та організаційних питань.

Ключові слова: мікробні біотехнології, біологічний захист, аграрне виробництво.

KOZAR S., Doctor of Agricultural Sciences

SELINNYI M., Candidate of Economic Sciences

KUDRIASHOVA K., Candidate of Economic Sciences

LOHOSHA O., Doctor of Philosophy

Chernihiv Polytechnic National University

STRATEGIC PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF MICROBIAL TECHNOLOGIES FOR BIOLOGICAL PLANT PROTECTION UNDER MODERN AGROECOLOGICAL CHALLENGES

Theoretical analysis of microbial biotechnologies shows that they play a key role among the priority areas of modern science. The development of biological preparations for plant protection contributes to the support of sustainable agricultural production.

Key words: microbial biotechnologies, biological protection, agricultural production.

Бацай Р.В. Наукові підходи до дослідження економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах.....	97
Варченко О.О. Обґрунтування підходів до визначення втрат агропродовольства на етапі виробництва.....	100
Деркач О.М. Науковий погляд до ідентифікації видів ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств.....	103
Ревецька У.С., Юхно К.С. Пріоритети розвитку фундаментальних наук та інформаційних технологій в Україні.....	106
Косуліна Н.Г., Косулін С.В. Стратегічні пріоритети розвитку науки в сучасних умовах України.....	108
Іванчук А.В., Філіпова Л.М., Мацкевич В.В. Вплив мінерального балансу на вітрифікацію та морфогенез експлантів <i>Morus alba in vitro</i>	110
Трофимчук М.І. Етика, безпека та відповідальність у розробці та впровадженні штучного інтелекту.....	112
Крячков Д.О., Лень С.Д., Груздєва О.В. Проблеми переробки вторинної сировини у добрива.....	114
Сухецька К.В. Інвестиційна діяльність та esg-пріоритети: науковий підхід до забезпечення стійкості.....	115
Однорог М.А. Основні стратегічні завдання розвитку економічної науки в умовах сучасних трансформацій.....	117
Малоок М.В., Матросов О.С., Кашевський Д.І. Використання інгібіторів нітрифікації для зменшення непродуктивних втрат азоту при вирощуванні картоплі.....	119
Ярчук І.І., Мешко Р.Г. Ефективність використання багатокомпонентних препаратів при вирощуванні пшениці м'якої озимої.....	120
Мицик О.О., Ніколаєв А.О., Звєгінцев О.С. Агроекологічні принципи диференційованого використання схилів земель у Степовій зоні України.....	121
Giedrius Gecevičius. Competitive advantages of clusters as a tool for integrating research organisations and business.....	123
Dileyni Díaz De Oleo, Leticia Chico-Santamarta, Luis Manuel Navas Gracia. Spanish policies related to cluster activity.....	125
Istvan Komlosi. Tools for promoting the development of clusters in Hungary.....	126
Глізнєцова Л.О. Стратегічні пріоритети розвитку освіти в умовах сучасних викликів.....	128
Чернишук Ю.І. Інноваційні пріоритети розвитку лінгвістики в умовах сьогодення.....	130
Мельник Т.В., Ярчук І.І., Любович О.А. Польова схожість насіння кукурудзи залежно від протруйника в умовах низьких температур.....	132
Аргат Я.П. Правоздатність і дієздатність у римському праві: порівняння з сучасними системами.....	133
Козар С.Ф. Стратегічні пріоритети розвитку мікробних технологій для біологічного захисту рослин в умовах сучасних агроекологічних викликів.....	135
Kushvar Mammadova. Azerbaijani policies related to clusters activity.....	137
Рибак Н.О. Посилення ролі освіти в інформаційному суспільстві.....	138
Wiśniewska-Paluszak J. Food cluster of southern greater poland association.....	140
Wiesinger G., Wagner K. Principles of organisation and development of the lower Austria food cluster.....	142
Драган О.О. Фінансові ресурси домогосподарств як драйвер відновлення економіки після кризи.....	144
Вернюк Н.О. Удосконалення антикризового менеджменту аграрних підприємств в умовах воєнного стану.....	146
Комарова Н.В. Інтеграція нейронних мереж у процеси просторового аналізу та картографування.....	148
Карашук О.Г. Стратегічні пріоритети розвитку державного земельного кадастру в Україні в умовах воєнного стану.....	150
Ткаченко К.В., Зубченко В.В. Особливості застосування теорії запланованої	